

Overzicht van de Belgische aanpak

Mia De Schamphelaere schetst de evolutie van de Belgische aanpak van seksueel misbruik en grensoverschrijdend gedrag binnen de katholieke Kerk. Vanuit haar persoonlijke ervaring – vijftien jaar als vrijwilliger en later coördinator van het Opvangpunt, waarbij zij ongeveer 300 persoonlijke getuigenissen beluisterde – beschrijft zij hoe de Kerk haar beleid voor slachtoffers, daders en preventie geleidelijk heeft uitgebouwd.

België was lange tijd een sterk katholiek land. Vooral in Vlaanderen waren religieuzen actief in gezondheidszorg, ouderenzorg en onderwijs en bestonden er veel internaten en katholieke scholen. De onthullingen over seksueel misbruik hadden daarom een grote maatschappelijke impact.

Een eerste belangrijke reactie kwam in 1996, na de zaak-Dutroux. Binnen de Kerk werden contactpunten opgericht waar misbruik kon worden gemeld. In 2000 volgde een interdiocesane commissie onder leiding van oud-magistraat mevrouw Halsberghe. Na haar vertrek werd in 2009 de commissie-Adriaenssens opgericht. In 2010 leidde de bekentenis van een bisschop over jarenlang misbruik tot honderden nieuwe meldingen. De commissie ontving in één jaar 507 meldingen, maar haar werkzaamheden werden onderbroken door de gerechtelijke inbeslagname van de dossiers in het kader van Operatie Kelk.

Daarna kwam er, op aanbeveling van het Parlement, een onafhankelijk Centrum voor Arbitrage voor verjaarde feiten. Tussen 2012 en 2017 werden daar 628 meldingen behandeld. Daarnaast richtte de Kerk Opvangpunten op, waar slachtoffers, maar ook getuigen, daders en verdachten terecht kunnen. Inmiddels zijn er twee gemeenschappelijke Opvangpunten, één Nederlandstalig en één Franstalig. Zij willen slachtoffers een veilige plaats bieden om hun verhaal te vertellen, erkenning te krijgen en begeleid te worden naar herstel. Voor verjaarde feiten of wanneer een dader overleden is, kan de Kerk verder gaan dan wat juridisch nog mogelijk is.

De Opvangpunten treden nooit in de plaats van Justitie. Niet-verjaarde feiten waarbij minderjarigen betrokken zijn en de dader nog leeft, worden gemeld aan het federaal parket. Wanneer justitie geen uitkomst meer kan bieden, kan het Opvangpunt toch erkenning geven op basis van de geloofwaardigheid van het verhaal, het zichtbare leed en eventueel archiefonderzoek. Een erkenningsgesprek met het slachtoffer en de betrokken bisschop, overste of dader kan een belangrijke stap zijn in het verwerkingsproces. Ook kan een financiële tegemoetkoming worden toegekend. Tot nu toe werden 1.048 dadingen gesloten, goed voor ruim 10 miljoen euro.

De aanpak ontwikkelde zich ook door samenwerking met de samenleving en het Parlement. Na de bijzondere parlementaire commissie van 2010 kwam er in 2023, na de documentairereeks *Godvergeten*, een nieuwe federale onderzoekscommissie. Die formuleerde in 2024 137 aanbevelingen. Ook het Vlaams Parlement onderzocht de problematiek en formuleerde 101 aanbevelingen.

Naast opvang en herstel werd sterk ingezet op preventie. In 2012 werd de Interdiocesane Commissie voor de bescherming van kinderen en jongeren opgericht. Zij superviseert de Opvangpunten, formuleert voorstellen voor preventie en brengt jaarlijks verslag uit. Er kwamen beleidsbrochures, waaronder *Verborgene verdriet* en *Van taboe naar preventie*, en in 2019 een gedragscode voor iedereen die in de Kerk met kinderen en jongeren werkt. Die code bevat onder meer regels over melden, waakzaamheid en vorming.

Ook het beleid tegenover daders werd verder uitgebouwd. Justitie blijft vooropstaan, maar wanneer iemand niet kan of niet meer kan worden vervolgd, moet worden bekeken of die persoon nog een professionele of vrijwillige functie kan uitoefenen. Daarom werd in 2016 een onafhankelijke Raad van Toezicht opgericht met deskundigen uit verschillende maatschappelijke sectoren. Ook voor levende daders wordt een canonieke opvolging voorzien. In 2017 vond in de Basiliek van Koekelberg een eerste nationale herdenkingsdag plaats, met een publieke spijtbetuiging en de belofte het leed van slachtoffers blijvend te herinneren.

Op basis van de opgedane ervaring en de parlementaire aanbevelingen werkt de Belgische Kerk aan een nieuw beleidsplan met als kern: **“Erkennen, verantwoordelijkheid nemen en voorkomen.”** Sinds maart 2025 is er een onafhankelijke nationale coördinator, naast diocesane coördinatoren die het beleid en de opvolging binnen bisdommen en congregaties bewaken. Het nieuwe plan kwam tot stand via een breed participatietraject met

slachtoffers, kerkelijke geledingen, deskundigen en slachtofferorganisaties. De parlementaire aanbevelingen vormen daarbij het kompas.

Het nieuwe beleid wil slachtoffers blijvend erkennen en herstelgericht werken. Er komen mogelijkheden voor lotgenotengroepen, spirituele begeleiding en bijkomende financiële steun voor psychologische of therapeutische hulp. De Opvangpunten blijven laagdrempelig en toegankelijk, omdat slachtoffers soms pas vele jaren later opnieuw met hun trauma geconfronteerd worden. De dialoog met slachtoffers en overlevers blijft open.

Preventie wordt in alle geledingen van de Kerk versterkt. Er geldt een gedragscode en meldingsplicht, medewerkers moeten een uittreksel uit het strafregister voorleggen en voor bepaalde geestelijken gelden bijkomende voorwaarden. Er wordt ingezet op herdenking en blijvende waakzaamheid. Tegelijk wordt nultolerantie voor seksueel misbruik benadrukt: het advies van de Raad van Toezicht wordt verplicht en omstaanders moeten veilig kunnen melden. Ook moet worden onderzocht of bekende daders mogelijk nog andere slachtoffers hebben gemaakt.

Ten slotte benadrukt De Schamphelaere het belang van transparantie en samenwerking met maatschappelijke organisaties, zoals CAW, Punt vzw en Sensoa. Ook wordt gewerkt aan een manier om, binnen de grenzen van de privacywetgeving, archieven over seksueel misbruik toegankelijk te maken voor wetenschappelijk onderzoek.

De persoonlijke slotboodschap vormt de kern van haar betoog. Haar oorspronkelijke motivatie kwam voort uit haar verbondenheid met de Kerk, maar door het luisteren naar slachtoffers werd voor haar vooral hun menselijk leed centraal. Zij stelt dat slachtoffers vaak niet alleen hun vertrouwen in mensen, maar ook hun geloof en kerkbeeld verloren hebben. Hun verhalen moeten de Kerk blijvend aansporen tot nederigheid, waakzaamheid en verandering. De Kerk mag de bladzijde van de misbruikcrisis niet simpelweg omslaan, maar moet uit het verleden blijven leren en bouwen aan een cultuur waarin iedereen zich veilig, beschermd en gerespecteerd weet.

Het kunstwerk *Esse est Percipi* – “Zijn is waargenomen worden” – symboliseert deze opdracht. Het uit gebroken glas gemaakte werk verbeeldt de kwetsbaarheid en blijvende littekens van slachtoffers. Door het als herdenkingsmonument te plaatsen, wil de Kerk het leed van seksueel misbruik een blijvende plaats geven in haar herinnering en bezinning.